

dr hab. Paweł Nowak, prof. KUL

Lublin, 3 lipca 2018 r.

Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej KUL

**Recenzja osiągnięć dr Wioletty Kochmańskiej,
ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie: językoznawstwo**

1. Sylwetka Habilitantki

Doktor Wioletta Kochmańska jest magistrem filologii polskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie (1995 r.), na której to uczelni w tym samym roku rozpoczęła pracę na stanowisku asystenta w Zakładzie Polszczyzny Historycznej i Dialektologii w Instytucie Filologii Polskiej. Od 1998 roku została asystentem w Zakładzie Współczesnego Języka Polskiego, a potem (od 2002 r.) w Zakładzie Języka Polskiego Uniwersytetu Rzeszowskiego (w 2001 r. Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Rzeszowie stała się uniwersytetem). Doktorat nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa polskiego uzyskała w 2005 roku na podstawie rozprawy *Język audycji telewizyjnej dla młodzieży na podstawie badań cyklu „Rower Błażeja”*. Od 2006 roku do 2016 roku pracowała na stanowisku adiunkta w Zakładzie Języka Polskiego w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Rzeszowskiego. Od 2017 r. Habilitantka jest zatrudniona w tym zakładzie na stanowisku starszego wykładowcy.

2. Ocena osiągnięcia naukowego w rozumieniu Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym... (z późniejszymi zmianami)

Jako przewidziane prawem osiągnięcie, stanowiące podstawę ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo, dr Wioletta Kochmańska podaje autorski cykl samodzielnie przygotowanych 13 artykułów naukowych, którym nadaje wspólny tytuł: *Sport w mediach – ujęcie lingwistyczne*.

Artykuły te zostały opublikowane między 2010 a 2018 rokiem w wydawnictwach pokonferencyjnych (przede wszystkim w Lublinie i w Rzeszowie) oraz w czasopiśmie i publikacjach zbiorowych (w tym w jednej międzynarodowej).

Podstawę materiałową publikacji stanowią liczne i różnorodne komunikaty medialne, dotyczące rywalizacji sportowej, które Habilitantka gromadziła, analizowała i interpretowała, a wyniki tych działań prezentowała na ogólnopolskich i międzynarodowych konferencjach.

Większość materiału stanowią komunikaty o piłce siatkowej, pochodzące z prasy, radia i telewizji (zarówno ogólnopolskich, jak i regionalnych) oraz internetu, jeden o wizerunku Justyny Kowalczyk, a także jeden tekst o skokach narciarskich, zamykający cykl. Jest on zatem, z jednej strony, jednorodny ze względu na swoją tematykę, a z drugiej strony, różnorodny ze względu na wielość mediów, którymi zajmuje się dr Wioletta Kochmańska.

Tę wielość dopełnia także różnorodność perspektywy opisu i narzędzi wykorzystywanych do analizy i interpretacji zgromadzonego materiału. Jest to zatem z pewnością instrumentarium językoznawcze i język jest zawsze centrum zainteresowania Habilitantki, ale jednocześnie pojawiają się w tych tekstach także inne narzędzia, umożliwiające ich Autorce formułowanie oryginalnych wniosków badawczych.

Umiejętne łączenie analizy językoznawczej z medioznawczą, komunikologiczną, analizą tekstu i dyskursu uważam za znaczące dla rozwoju dyscypliny i świadczące o wysokiej wartości dorobku naukowego dr Wioletty Kochmańskiej.

Pierwszy tekst z cyklu to skupienie uwagi badacza na przemianach socjoloektalnych języka w dziennikarstwie sportowym w ostatnich dziesięcioleciach na przykładzie tekstów medialnych, związanych z rzeszowską siatkówką. Autorka skupia w nim swoją uwagę przede wszystkim na onomastycznych aspektach funkcjonowania drużyn i społeczności siatkarskiej. Natomiast zdecydowanie bardziej socjolingwistyczny charakter ma tekst z 2013 roku, dotyczący synonimii określeń odbioru siatkarskiej zagrywki, nazywanej najczęściej *przyjęciem*. Bardzo interesującym wątkiem, który pojawia się nie tylko w tym tekście cyklu, jest wpływ mediatyzacji na język relacji sportowych. Jak w zmediatyzowanej i stechnicyzowanej

rzeczywistości, gdzie wszystko widać i to ze szczegółami, komentować i nazywać składniki wydarzeń, nie tylko sportowych?

Poszukiwaniu odpowiedzi między innymi na to pytanie poświęcone są w całości (choć i w innych można znaleźć uwagi na ten temat) dwa teksty genologiczne: *Jeden mecz w dwóch odśłonach – język relacji radiowej a telewizyjnej (na przykładzie meczu siatkarskiego Ligi Mistrzów i Telewizyjna relacja meczu siatkarskiego i jej konstytuowne cechy – przyczynek do opisu gatunku (na materiale transmisji meczów piłki siatkowej przez Telewizję Polsat Spółka z o.o.)*. Habilitantka zwraca w nich uwagę na to, jak obecność obrazu zmienia zarówno słownictwo i struktury składniowe języka używanego w relacjach sportowych oraz wyróżnia i opisuje obligatoryjne i fakultatywne elementy telewizyjnej relacji sportowej.

Oczywiście, wiele wymienionych cech i elementów wypowiedzi wynika z określonej sytuacji komunikacyjnej gatunku, jaki jest realizowany. Ta sytuacja komunikacyjna stała się przedmiotem dociekań dr Wioletty Kochmańskiej w dwóch tekstach, choć nawiązania do nadawcy, odbiorcy, kontekstu itd. pojawiają się w wielu jej innych publikacjach z cyklu i spoza cyklu. Artykuł z 2014 roku podkreśla wielonadawczość i wieloodbiorczość informacji w serwisach internetowych. To w ogóle wizytówka dzisiejszych mediów internetowych – każdy może być nadawcą i każdy odbiorcą, a funkcję nadawców przejmują także sportowcy, którzy później czytając komentarze do swoich wypowiedzi stają się jednocześnie odbiorcami. Z kolei w niemieckojęzycznym artykule z 2017 roku Habilitantka opisuje odbiorcę transmisji siatkarskiej, łącząc jego charakterystykę z medialnym obrazem świata, podkreślając ponownie różnorodność tej kategorii i jej wzajemną niewspółmierność.

Skomplikowanie sytuacji nadawczo-odbiorczej może wynikać także z multimodalności współczesnej komunikacji medialnej, co stało się przedmiotem zainteresowania dr Wioletty Kochmańskiej w następujących dwóch tekstach – *Relacja słowo – obraz w kreowaniu postaci w dyskursie medialnym (szkic na materiale artykułów z kręgu tematyki sportowej w e-prasie)* oraz *Relacja zawodów w skokach narciarskich z perspektywy odbiorcy telewizji jako multimodalne studium przypadku*. Autorka zwraca uwagę na zmiany w sposobie funkcjonowania mediów oraz przededefiniowanie relacji słowo – obraz na skutek przemian współczesnej cywilizacji

i zjawiska multitaskingu oraz voyeuryzmu. Postuluje wprowadzenie do opisu językowego i komunikacyjnego metod multimodalnych i teorii dyskursowych i jest to z pewnością właściwa droga, by opis relacji sportowych uczynić bardziej współczesnym i pełniejszym.

Kreowaniu postaci poświęciła dr Wioletta Kochmańska dwa teksty z cyklu. Jeden z 2015 roku o medialnym obrazie Justyny Kowalczyk, a drugi o wizerunku internetowym siatkarza jako sportowca, człowieka, bohatera itp. I choć w wypadku Justyny Kowalczyk jest to wizerunek ogólnomedialny, a w wypadku siatkarzy „tylko” internetowy, to w dobie konwergencji medialnej ta różnica jest w zasadzie niezauważalna. Widać wyraźnie w tych dwu tekstach, że coraz większe znaczenie w medialnych obrazach/wizerunkach sportowców mają ich emocje i emocje odbiorców z nimi związane.

Z tymi emocjami są związane, moim zdaniem najciekawsze i najbardziej wartościowe, trzy teksty poświęcone relacjom sportowym, które Habilitantka zatytułowała *Emocje i ich funkcja w zapośredniczonych tekstach, czyli O ekspresywności i wartościowaniu w e-rozmowach na Forum siatkarskim portalu Strefa Siatkówki forum.siatka.org* (2018 r.), *Radiowa relacja z meczu siatkarskiego – przekaz treści czy emocji (na podstawie transmisji w wybranych rzeszowskich rozgłoszeniach radiowych)* (2013 r.) oraz ten, który chcę ocenić bardziej szczegółowo, *O emocjach w odbiorze relacji meczu siatkarskiego (przyczynek do projektu metodologii badawczej)* (2016 r.).

W artykule tym dr Wioletta Kochmańska zaprezentowała własną, bardzo interesującą, choć wymagającą jeszcze drobnych korekt, procedurę/metodologię badania emocji odbiorcy w trakcie oglądania/słuchania/czytania relacji z meczu siatkarskiego. Szczególnie interesujące są propozycje połączenia ze sobą teorii ramowej i skryptów/obrazów/scenariuszy działań oraz wyróżnianie aktywatorów emocji. Bardzo efektywne może być połączenie ze sobą rzeczywistości realnej i rzeczywistości zmitologizowanej, która w przypadku relacji sportowych ma szczególne znaczenie i jest w dalszym ciągu odtwarzana z pietyzmem i wiarą, choć świata fair play, szlachetnej rywalizacji, poświęcenia dla idei etc. etc. przestał w sporcie w zasadzie istnieć. Natomiast nie jestem przekonany, czy same narzędzia i teorie lingwistyczne, wskazane przez Habilitantkę – semantyka kognitywna, aksjologia, lingwistyka kulturowa czy pragmalingwistyka – do osiągnięcia tego celu w pełni wystarczą. Wydaje się, że trzeba byłoby sięgnąć szerzej

do analizy dyskursu i teorii konstruktywistycznych. Niemniej sam pomysł i wiele z zaprezentowanych etapów i mechanizmów metodologicznych jest bardzo wartościowych i zasługuje na wyróżnienie.

Cały cykl artykułów jest z pewnością spójny, przemyślany i mający niewątpliwą wartość naukową. Zasługuje również, a może przede wszystkim na to, żeby uznać go za wystarczającą podstawę do pozytywnego rozpatrzenia wniosku dr Wioletty Kochmańskiej, ponieważ dopełnia badania nad językiem sportu, pokazuje rywalizację sportową z nowej perspektywy, wyznacza nowe ścieżki badawcze.

Podsumowując, moim zdaniem, cykl artykułów *Sport w mediach – ujęcie lingwistyczne* jest znacznym wkładem autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej oraz świadczy o jej istotnej aktywności naukowej lub artystycznej.

3. Ocena pozostałego dorobku naukowego

a. publikacje naukowe

Doktor Wioletta Kochmańska od 2005 roku, czyli obrony doktoratu, opublikowała monografię autorską i 30 artykułów naukowych (wliczając w to 13 zaprezentowanych jako osiągnięcie naukowe), ponadto 6 publikacji jest po recenzjach i czeka na druk. Poza tym Habilitantka uczestniczyła w 29 ogólnopolskich konferencjach naukowych i 2 międzynarodowych. Według samej Autorki da się w tym dorobku wydzielić sześć obszarów badawczych.

Pierwszym z nich jest *Język telewizji*, którego efektem jest zarówno doktorat, jak i opublikowana po jego obronie monografia *O języku programu telewizyjnego dla młodzieży (na przykładzie „Roweru Błażeja”)*. Habilitantka łączyła w niej różne językoznawcze metodologie badawcze, stosuje analizę zawartości, niemniej jest to w dużej części efekt badań przed doktoratem, a więc nie może być traktowany jako znaczący w procesie przyznawania stopnia doktora habilitowanego.

Drugi obszar to *Tekst reklamowy*, którego efektem są dwa artykuły z 2010 roku, opisujące słownictwo i strategie komunikacyjne w reklamie. Teksty są analizami materiałowymi i poszukiwaniem narzędzi do opisu sytuacji nadawczo-odbiorczej, z

których dr Wioletta Kochmańska skorzystała przy analizie języka i komunikacji w relacjach sportowych.

Trzeci zakres badań to *Językowy obraz świata*, któremu Habilitantka również poświęciła w ostatnich latach kilka wystąpień konferencyjnych i artykułów naukowych. W tekstach tych ocenia interpretację językową zjawiska rodziny, polityka czy dziecka oraz interpretację wartości i wartościowania w tekstach potocznych i medialnych. Są to interesujące i dojrzałe teksty, w których Autorka potwierdza tezę o spleceniu się języka i kultury w każdym aspekcie rzeczywistości.

Dociekania semantyczne to czwarta grupa analiz i tekstów w dorobku Habilitantki. W tej grupie znalazły się trzy teksty, związane z semantyką leksykalną, poprawnością językową i pragmatyką językową, w których dr Wioletta Kochmańska ocenia wpływ uzusu i kontekstu na znaczenie i intencję wypowiedzi.

Piątym kręgiem tematycznym badań Habilitantki są *Teksty użytkowe*. Tym razem przedmiotem opisu stały się ogłoszenia, a konkretnie ich różne aspekty językowe (zwłaszcza semantyczne i pragmatyczne).

Ostatnim zaś z wymienionych przez dr Wiolettę Kochmańską obszarów jest *Świat wartości i emocji*. Są to w większości teksty usytuowane pomiędzy cyklem artykułów zgłoszonych jako osiągnięcie naukowe a artykułami związanymi z językowym obrazem świata i lingwistyką kulturową.

Doktor Wioletta Kochmańska jest także współredaktorem dwóch tomów pokonferencyjnych.

Podsumowując powyższy opis, warto podkreślić, że podoktoratowy dorobek Habilitantki jest wystarczający, różnorodny, potwierdzający jej aktywność.

b. konferencje naukowe

Doktor Wioletta Kochmańska uczestniczyła po doktoracie w ponad trzydziestu konferencjach naukowych i popularno-naukowych o zasięgu międzynarodowym i krajowym. Na każdej z nich samodzielnie lub z Marią Krauz wygłosiła referaty, które ukazały się w recenzowanych tomach pokonferencyjnych lub pismach naukowych. Część z tych publikacji znalazła się w znanych i cenionych seriach wydawniczych: „Współczesne media” czy „Czerwona seria” albo „Nowe zjawiska w języku i

komunikacji". Habilitantka współredagowała także dwa tomy pokonferencyjne. Jej aktywność naukowa jest zatem satysfakcjonująca i harmonijna.

c. działalność, dydaktyczna, organizacyjna i popularyzatorska

Doktor Wioletta Kochmańska prowadzi wiele różnego rodzaju zajęć na filologii polskiej i logopedii, na których wykorzystuje swoje kompetencje językoznawcze i medioznawcze. Jest także promotorką 4 prac magisterskich i 51 prac licencjackich oraz recenzentką 23 prac licencjackich i magisterskich.

Była również opiekunem Studenckiego Koła Naukowego (sekcja językoznawców synchronistów). Zorganizowała ze studentami studencko-doktorancką konferencję naukową (21 maja 2009 roku), jest także pomysłodawcą Otwartego dyktanda uniwersyteckiego.

Habilitantka uczestniczyła także w wielu inicjatywach popularyzatorskich, wygłaszając wykłady i prowadząc warsztaty w szkołach i bibliotekach. Miała cztery odczyty w oddziale Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego.

Była również kilkakrotnie członkiem Komisji Rekrutacyjnej na filologię polską i filologię angielską.

4. Konkluzja recenzji

Po gruntownym zapoznaniu się z dorobkiem naukowym (znanym zresztą mi już w części wcześniej), organizacyjnym, dydaktycznym i popularyzatorskim dr Wioletty Kochmańskiej stwierdzam, że Habilitantka wykazuje istotną aktywność naukową lub artystyczną, a jej cykl artykułów *Sport w mediach – ujęcie lingwistyczne* oraz kilkudziesiąt prac, dotyczących problemów językoznawczych, komunikologicznych i genologicznych stanowi znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej.

Habilitantka spełnia zatem wszystkie ustawowe wymagania, a więc wyrażam jednoznacznie pozytywną opinię w sprawie nadania jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo i za pośrednictwem komisji habilitacyjnej przedkładam tę opinię Radzie Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego.